

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**KRIMINALITA MLÁDEŽE V ČESKÉ REPUBLICĚ
V LETECH 2000 – 2022, JEJÍ PŘÍČINY A PREVENCE**

Autor práce: Nikola Švikruhová, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: JUDr. Milan Kocík, MBA

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2023

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Nikola Švikruhová, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: **Kriminalita mládeže v České republice v letech 2000 – 2022, její příčiny a prevence**

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: **Juvenile Delinquency in the Czech Republic between 2000 and 2022, its Causes and Prevention**

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, včetně titulů):

JUDr. Milan Kocík, MBA

Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): listopad 2022

Cíl bakalářské práce: Cílem bakalářské práce bude zjistit, co vlastně mladistvé k delikventnímu jednání vede, jak tomu předcházet a jak s takovou mládeží pracovat. Dále se zaměří na to, jestli četnost delikvence mládeže s dobou roste, nebo jestli naopak klesá – tedy na vývoj kriminality mládeže od počátku 21. století.

Student: Nikola Švikruhová, DiS.	25. 11. 2022 datum	<i>Švikruhová</i> podpis
Vedoucí práce: JUDr. Milan Kocík, MBA	25. 11. 2022 datum	<i>[Podpis]</i> podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	12. 11. 2022 datum	<i>[Podpis]</i> podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	13. 11. 2022 datum	<i>[Podpis]</i> podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	9. 1. 2023 datum	<i>[Podpis]</i> podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Milanu Kocíkovi, MBA za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

ŠVIKRUHOVÁ, N. *Kriminalita mládeže v České republice v letech 2000-2022, její příčiny a prevence: bakalářská práce*. Příbram: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2023. 55 s. Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Milan Kocík, MBA.

Klíčová slova: kriminalita, mládež, vývoj kriminality, příčiny kriminality, prevence, statistika.

Bakalářská práce pojednává o kriminalitě mládeže v České republice od počátku 21. století a o jejím vývoji. Dále se zabývá příčinami kriminality mládeže a její prevencí.

Teoretická část se skládá z pěti kapitol, které vymezují základní pojmy k této problematice, dále se zabývá příčinami a prevencí kriminality mládeže, předpoklady pro práci s rizikovou mládeží, probační a mediační službou.

Empirická část práce se dělí do dvou částí. V první části se nachází vyhodnocení vývoje kriminality mládeže ve stanoveném období. Do druhé části byla použita metoda polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory zjišťovaly odpovědi na stanovené hypotézy od čtyř dotazujících, kteří mají s prací s rizikovou mládeží zkušenosti.

ABSTRACT

ŠVIKRUHOVÁ, N. *Juvenile Delinquency in the Czech Republic between 2000 and 2022, its Causes and Prevention*: Bachelor Thesis. Příbram: The College of European and Regional Studies, 2023. 55 pp. Supervisor: JUDr. Milan Kocík, MBA.

Key words: delinquency, juveniles, progress of delinquency, causes of delinquency, prevention, statistics.

The bachelor thesis deals with juvenile delinquency in the Czech Republic since the beginning of the 21st century and its progress. It also deals with the causes of juvenile delinquency and its prevention.

The theoretical part consists of five chapters which define the basic concepts of this issue, it also deals with the causes and prevention of juvenile delinquency, prerequisites for working with juveniles at risk, probation and mediation services.

The empirical part of the thesis is divided into two parts. The first part contains an evaluation of the development of juvenile delinquency in the specified period. For the second part the method of semi-structured interviews was used. The interviews elicited responses to the stated hypotheses from four interviewees who have experience working with at-risk juveniles.

Obsah

Úvod.....	9
Cíl a metodika bakalářské práce	10
1 Základní pojmy	11
1.1 Kriminologie	11
1.1.1 Etiologie kriminality	12
1.1.2 Fenomenologie kriminality	12
1.1.3 Kontrola (prevence) kriminality.....	12
1.1.4 Viktimologie	13
1.1.5 Penologie.....	13
1.2 Kriminalita.....	13
1.3 Mládež.....	14
1.4 Kriminalita mládeže	14
2 Příčiny kriminality mládeže	17
2.1 Dědičnost.....	17
2.1.1 Studie dvojčat.....	17
2.1.2 Výsledky adopčních studií	18
2.2 Rodina	19
2.3 Škola.....	19
2.4 Vrstevníci	20
2.5 Média.....	21
3 Prevence kriminality	23
3.1 Dělení preventivní politiky.....	24
3.1.1 Dělení prevence kriminality podle cílového objektu	24
3.1.2 Dělení prevence kriminality podle obsahu.....	25
3.2 Prevence kriminality mládeže	26

3.2.1	Subjekty prevence kriminality mládeže	26
3.3	Rijádská směrnice.....	27
4	Předpoklady pro práci s rizikovou mládeží.....	29
4.1	Motivace pracovníka	29
4.2	Pracovníkův postoj ke klientovi	30
4.3	Práce s klientem jako proces	32
5	Probační a mediační služba.....	33
6	Empirická část.....	35
6.1	Vývoj kriminality mládeže v České republice v letech 2000 – 2022.....	35
6.2	Polostrukturované rozhovory	38
6.3	Vyhodnocení rozhovorů	47
	Závěr	49
	Seznam použitých zdrojů	51
	Seznam zkratk	54
	Seznam tabulek a grafů	55

Úvod

Kriminalita, ať už dospělých či mládeže, je ve společnosti velmi probírané téma. Kriminalita mládeže je již běžnou součástí dnešní společnosti, dotýká se každého z nás, ať už přímo nebo nepřímo. Proto bychom se neměli k této problematice obracet zády. Stejně jako všeobecnou kriminalitu, ani kriminalitu mládeže bohužel není možné úplně odstranit. Lze ji jen omezit, to se ale neobejde bez správné prevence a myslím, že bychom měli všichni dělat co je v našich silách, aby došlo alespoň k její minimalizaci.

Kriminalitu mládeže vidáme díky dnešní době častěji v médiích, což u nás může vyvolat pocit, že tento fenomén získává na síle. Ve skutečnosti ale tato čísla soustavně už několik let klesají, alespoň to tak vyplývá z policejních statistik. V policejních statistikách se ale jistě nenachází veškerá kriminalita, některá kriminalita zůstává tzv. latentní, tedy neoznámená na policii. Mladiství páchají trestnou činnost převážně ve skupinkách, často jsou ovlivněni alkoholem či jinými návykovými látkami a to buď pod nátlakem, nebo prostě „jen tak z nudy“, což svědčí o neschopnosti využití volného času nějakým vhodnějším způsobem.

Bakalářská práce bude rozčleněna do dvou částí a do sedmi kapitol. V první kapitole budou vymezeny základní pojmy. Druhá kapitola se zaměří na příčiny kriminality mládeže, kterých může být několik a není možné je přesně vymezit. Třetí kapitola bude pojednávat o prevenci kriminality mládeže a o jejích možnostech. Čtvrtá kapitola se zaměří na práci s rizikovou mládeží, která dokáže být velmi psychicky náročná. Pátá kapitola krátce představí probační a mediační službu a její činnost.

Empirická část této bakalářské práce se ponese ve znamení vyhodnocení vývoje kriminality mládeže v České republice v letech 2000 – 2022 a čtyř polostrukturovaných rozhovorů s lidmi, kteří mají letité zkušenosti s prací s rizikovou mládeží. Jednou z těchto osob bude bývalý kurátor, zbylí dotazovaní pracují u policie.

Cíl a metodika bakalářské práce

Mezi hlavní cíle bakalářské práce bude patřit zjištění kriminogenních faktorů, které ovlivňují kriminální chování mladistvých a jejich podmínky. Dalším cílem bakalářské práce bude zjištění rozvoje kriminality mládeže ve stanoveném období, tedy v letech 2000 – 2022. V bakalářské práci bude taktéž zpracována problematika aplikace preventivních opatření a přístupů k potenciálně rizikovým mladistvým.

Bakalářská práce bude členěna na teoreticko-popisnou část a na část empirickou. V teoretické části bude využita literární rešerše odborné literatury a jiných zdrojů, přičemž dojde na základě porovnání jednotlivých zdrojů k přenesení do práce.

Pro empirickou část bude využita metoda analýzy statistických dat Policie České republiky o kriminalitě na území České republiky pro dané období a zpracování řízených rozhovorů s vybranými odborníky na delikventní mládež.

Na základě vytyčených cílů bakalářské práce jsou stanoveny tři hypotézy, k jejichž objasnění dojde převážně v empirické části práce. První hypotézou je určení vývoje kriminality mládeže v České republice ve stanoveném období. Tedy zda kriminalita klesá či stoupá. Tuto hypotézu pomůže objasnit analýza statistických dat Policie České republiky.

Druhá hypotéza se týká nejčastějších příčin kriminality mládeže, a zda zde má své místo negativní vliv vrstevníků a rodiny. K objasnění této hypotézy bude sloužit druhá kapitola teoretické části, která bude potvrzena či vyvrácena v empirické části pomocí řízených rozhovorů.

Třetí hypotéza je zaměřena na prevenci kriminality mládeže, na kterou se zaměří třetí kapitola bakalářské práce. Odborníci pak v řízených rozhovorech objasní hypotézu v tom smyslu, že uvedou, kdy je s prevencí kriminality ideální začít a také uvedou, jaké jsou dle nich nejlepší formy prevence.

1 Základní pojmy

1.1 Kriminologie

Kriminologii jako pojem není snadné definovat (ostatně jak tomu je i u jiných vědních disciplín). Termín kriminologie pochází z latinského slova *crimen* – tedy obvinění, zločin a řeckého slova *logos* – tedy věda.¹ Kriminologii je možné definovat jako „*nauku o zločinnosti (kriminalitě)*“,² nebo jako „*vědu o zločinnosti (kriminalitě), o jejich pachatelích, obětech a její kontrole*“.³

Kriminologii lze chápat jako společenskovědní disciplínu. Kriminologie zkoumá kriminalitu, která má „*aspekty společenské i osobnostní, sociologické, psychologické, psychiatrické, pedagogické, trestněprávní a jiné*“.⁴ Dále je předmětem jejího zkoumání dynamičnost a organizace kriminality, její projevy, příčiny, oběti a pachatelé.

Protože se jedná o společenskou vědu, její komponenty a stránky kriminality, vcházející do předmětu jejího zkoumání, jsou jako ostatní společenské jevy neobvykle odlišné a v důsledku interakcí s okolím jsou i stejně proměnlivé. Tato odlišnost a proměnlivost kriminality si žádá její interdisciplinární přezkum, při kterém každé z vědních odvětví upřednostňuje svůj pohled, ale i tak integrovaný do systémově uspořádaného celku. Na výzkumech zabývajících se kriminologií se často podílejí zástupci kriminalistiky, práva, psychologie, sociologie a zástupci dalších vědních oborů.⁵

Jelikož je kriminologie věda praktická, je základem jejího poznání kriminologický výzkum, jehož poznatky musí být možné přezkoumat. Z tohoto výzkumu vychází, jaká je skutečná kriminalita.⁶ Tímto se liší od věd, jako je například trestní politika, která zkoumá kriminalitu z teoretického hlediska – tedy jaká pravidla by měla platit a jaká by měla být kriminalita.⁷

¹ BRUNA, E., BRUNOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 3. aktualizované vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2020. EDUCOpress, s. 6. ISBN 978-80-7408-211-5.

² GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 23. ISBN 978-80-7598-554-5.

³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 15. ISBN 978-80-7357-409-3.

⁴ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 26. ISBN 978-80-7598-554-5.

⁵ BRUNA, E., BRUNOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 3. aktualizované vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2020. EDUCOpress, s. 6. ISBN 978-80-7408-211-5.

⁶ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 26. ISBN 978-80-7598-554-5.

⁷ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha:

Kriminalitou se zabývají i jiné „kriminální vědy“. Patří mezi ně např. kriminalistika a kriminální politika. Kriminalistika se zabývá „*vypracováním metod odhalování a vyšetřování trestné činnosti a zpracování metod kriminalistické prevence*“.⁸ Kriminální politika je „*součástí obecné politiky speciálně zaměřené na kontrolu kriminality a ji doprovázejících nebo jinak s ní souvisejících sociálně patologických jevů*“.⁹

Vnitřní rozdělení kriminologie je v souladu s organizací kriminality, ale i s primárními úkoly kriminologie. Z těchto důvodů tvoří vnitřní organizaci kriminologie: etiologie, fenomenologie a kontrola kriminality, dále viktimologie a penologie.

1.1.1 Etiologie kriminality

Etiologie je učení o důvodech procesů a jevů. Z toho vyplývá, že etiologie kriminality zkoumá důvody vzniku kriminality a její faktory. Znalost důvodů vzniku kriminality, je důležité ke vzniku účinných kroků vedoucích k jejímu zamezení.

Nicméně sociální charakter kriminality, frekvence a nezvyklá různorodost jejích složek a jejích vztahů odhalování příčinných souvislostí výrazně komplikuje.¹⁰

1.1.2 Fenomenologie kriminality

Fenomenologií rozumíme nauku o jevech. Z čehož vyplývá, že se kriminální fenomenologie zabývá typickými projevy kriminality, původními zdroji svědčících o jejím stavu, úrovni, skladbě a dynamice. Znalosti o jevovém znaku kriminality se využívají při různorodých přirovnáních, například územních a historických přirovnáních, upozorňují ale také na vývojové a jiné odchylky.

1.1.3 Kontrola (prevence) kriminality

Kontrola kriminality je příznačnou součástí kriminologie, ve které se trvale systémově spojují aktuálně využitelné znalosti jejich ostatních složek. Zaměřuje se zejména na zkoumání účinného přenosu teoretických znalostí do praktických aktivit.¹¹

Wolters Kluwer, 2019. s. 26. ISBN 978-80-7598-554-5.

⁸ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 27. ISBN 978-80-7598-554-5.

⁹ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 10. ISBN 978-80-7400-732-3.

¹⁰ BRUNA, E., BRUNOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 3. aktualizované vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2020. EDUCOpres. s. 7. ISBN 978-80-7408-211-5.

¹¹ BRUNA, E., BRUNOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 3. aktualizované vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2020. EDUCOpres. s. 7 – 8. ISBN 978-80-7408-211-5.

1.1.4 Viktimologie

Viktimologií se rozumí nauka o obětech. V kriminologii zkoumá oběti kriminality. I když se o oběti kriminality zajímali kriminologové už v 19. století, nebyla jim věnována dostatečná pozornost. Kriminologie se totiž zabývala spíše pachateli. Z tohoto důvodu nejsou stále diskuze o stavu trestní viktimologie dostatečně uzavřeny.¹²

1.1.5 Penologie

Penologie se zabývá výkonem trestů, příkazů k jeho provedení a jeho vlivy. Zabývá se tedy ideálním zacházením s pachateli, výstavbou věznic a trávením života v nich. Penologie se ale zabývá i tresty, jejichž náplní není odnětí svobody.¹³

1.2 Kriminalita

Kriminalitu neboli zločinnost můžeme chápat jako přítomnost kriminálního chování na určitém území. Kriminalita je soubor protiprávního jednání, tedy trestných činů a přestupků, které byly ve společnosti spáchány. Trestní právo stanoví, jaké společensky závažné chování se považuje za trestný čin.¹⁴ Kriminalitu zkoumá věda zvaná kriminologie. Kriminologie kromě samotné kriminality zkoumá dynamiku a strukturu kriminality, její fenomenologii, příčiny, oběti a pachatele.¹⁵

Kriminalitu dělíme na kriminalitu zjevnou, která je registrována v policejních statistikách a kriminalitu skrytou neboli latentní, kterou oběti z různých důvodů neoznámí. K těmto důvodům může patřit strach z pachatelů, nedůvěra k policii a míra schovávavosti společnosti ke společensky škodlivému chování.¹⁶

Vývoj kriminality je zaznamenáván do policejních statistik, které je možné dohledat online. Tyto statistiky zkoumají také stav a dynamiku kriminality, ale také její strukturu.¹⁷

¹² BRUNA, E., BRUNOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 3. aktualizované vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2020. EDUCOpress. s. 8. ISBN 978-80-7408-211-5.

¹³ BRUNA, E., BRUNOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 3. aktualizované vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2020. EDUCOpress. s. 8. ISBN 978-80-7408-211-5.

¹⁴ Sociální encyklopedie: *Kriminalita*. [online]. Sociologický ústav AV ČR [cit. 2023-16-02]. Dostupné z WWW: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kriminalita>.

¹⁵ BRUNA, E., BRUNOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 3. aktualizované vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2020. EDUCOpress. s. 6. ISBN 978-80-7408-211-5.

¹⁶ Sociální encyklopedie: *Kriminalita*. [online]. Sociologický ústav AV ČR [cit. 2023-16-02]. Dostupné z WWW: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kriminalita>.

¹⁷ Sociální encyklopedie: *Kriminalita*. [online]. Sociologický ústav AV ČR [cit. 2023-16-02]. Dostupné z WWW: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kriminalita>.

1.3 Mládež

„Zákon číslo 218/2003 Sb., odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“)“ definuje jako mladistvou osobu, „která v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku“.¹⁸ Trestný čin, který se nyní používá jen u dospělých pachatelů, byl v zákoně nahrazen termínem provinění.

Mládeží se tedy myslí osoby mezi dětstvím a dospělostí. Do této skupiny je možné zahrnout i jedince, označujícího se jako mladý dospělý. Mladý dospělý je osoba mezi 18. a 21. rokem věku a lze se s ním setkat spíše v zahraničních právních předpisech.¹⁹

Mládež je charakteristická „určitými společnými znaky, jež vytvářejí její obecné zvláštnosti biologicko-psychologické, sociálně ekonomické a ideově politické.“ Mládež, jakožto početná společenská skupina, zaujímá ve společnosti určitou roli a zbytkem společnosti je jí dáno určité sociální postavení.²⁰

1.4 Kriminalita mládeže

Pro nalezení účinných prostředků v boji proti kriminalitě mládeže je důležitá znalost charakteristických rysů této problematiky. Znalost této problematiky také může pomoci k omezení recidivního jednání mladistvých pachatelů v dospělém věku a k vymezení efektivního preventivního opatření.

Za jeden z charakteristických rysů lze považovat vysokou míru latence. Zde hraje důležitou roli společnost, která bagatelní formy ilegální činnosti mladistvých často přechází, protože toto chování přičítá jejich nevypěstlosti.²¹ Za další charakteristický rys lze považovat skutečnost, že se dívky delikventního chování dopouští méně než chlapci.²²

¹⁸ ČESKÁ REPUBLIKA. § 2 písm. d) zákona č. 218 ze dne 25. června 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In: Sběrka zákonů. Praha: Sagit, 2012, částka 909, 560 s. ISBN 978-80-7208-932-1.

¹⁹ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 268. ISBN 978-80-7400-732-3.

²⁰ Sociologická encyklopedie: *Mládež (MSgS)* [online]. Sociologický ústav AV ČR [cit. 2023-16-03]. Dostupné z WWW: [https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/M1%C3%A1de%C5%BE_\(MSgS\)](https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/M1%C3%A1de%C5%BE_(MSgS)).

²¹ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 284. ISBN 978-80-7400-732-3.

²² SCHEINOST, M. a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2020. s. 57. ISBN 978-80-7338-187-5.

Tento rozdíl je patrný například v závažnosti spáchaných skutků. Dle statistik sice míra podílu dívek u trestně stíhané mládeže roste, ale i přesto se míra podílu pohybuje v posledních letech okolo 15 %.²³

Dle selfreportové studie International Self-Report Delinquency Study se delikvence dopouští více příslušníků určitých etnických menšin. Z této studie plyne, že děti a mladiství, kteří se hlásí k romské národnostní menšině, páchají provinění častěji, než děti a mladiství české většiny.²⁴

Děti a mladiství se delikvence nedopouští pouze sami, ale často i jako spolupachatelé nebo členové skupin, přičemž jejich společníky bývají vrstevníci a jak bylo uvedeno výše, častěji tak konají chlapci než dívky. Zda páchají trestnou činnost sami nebo ve skupinkách záleží i na formě delikvence. Podle výše uvedené selfreportové studie se například hackerství dopouští spíše jednotlivci. Naopak tomu je u vandalství, které je pácháno spíše více pachateli.²⁵ Tyto skupiny mají většinou svojí hierarchickou strukturu, vlastní pravidla a dbají důraz na loajalitu.²⁶ Se skupinami páchajícími trestnou činnost souvisí i šikana a kyberšikana.²⁷ Agrese, ať už fyzická či slovní, nucení šikanovaného k určitému jednání, ničení jeho věcí jsou nejběžnějšími formami šikany a mohou naplnit skutkové podstaty některých trestných činů, jako například trestného činu vydírání.²⁸ Kyberšikana je šikana páchána prostřednictvím informačních technologií, jako jsou například počítače, sociální sítě a mobilní telefony. Tato forma šikany je mladistvým, s ohledem na jejich technologickou gramotnost, blízká. Nejčastější formou kyberšikany je např. zveřejňování nepravdivých informací a snímků, případně záznamů oběti, vydírání prostřednictvím textových zpráv nebo internetu, zasílání urážlivých zpráv za účelem poškodit obět.²⁹

²³ SCHEINOST, M. a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2020. s. 57. ISBN 978-80-7338-187-5.

²⁴ MORAVCOVÁ, E., PODANÁ, Z., BURIÁNEK, J. a kol. *Delikvence mládeže – Trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. s. 40–41. ISBN 978-80-7387-860-3.

²⁵ PODANÁ, Z., BURIÁNEK, J. *Česká mládež v perspektivě delikvence*. Praha: Filozofická fakulta UK v Praze, 2007. s. 14–15. ISBN 978-80-86284-68-2.

²⁶ VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. s. 288–289. ISBN 978-80-7400-732-3.

²⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 462. ISBN 978-80-7357-409-3.

²⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3., přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 462. ISBN 978-80-7357-409-3.

²⁹ MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. Praha: Computer Press, 2002. s. 53. ISBN 80-7226-419-2.

Mladiství většinou páchají trestnou činnost bez jakékoliv přípravy, aniž by měli vymyšlený nějaký plán. O tom svědčí detaily deliktů – nevhodně zvolené místo, čas a prostředky ke spáchání trestného činu či zanechávání velkého množství stop.³⁰

³⁰ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 489–496. ISBN 978-80-7598-554-5.

2 Příčiny kriminality mládeže

Příčin, proč mladiství pachatelé páchají trestnou činnost, je hned několik. Nelze je ale úplně vymezit, protože ani samotní pachatelé nedokáží vždy své jednání zdůvodnit. U zkoumání příčin je třeba respektovat vrozené vlastnosti a další vlivy, které mají určitou roli ve vývoji každého jedince.³¹

Příčiny kriminality lze členit do dvou kategorií – příčiny vnitřní a vnější. Vnitřní příčiny se týkají osobnosti pachatele. Za tyto příčiny je možné označit vrozené nebo zděděné sklony. Vnějšími příčinami jsou činitelé, kteří ovlivňují osobu mladistvého z prostředí, ve kterém se vyskytuje. Za vnější činitele je tedy možné označit kamarády, školu nebo rodinu.³²

2.1 Dědičnost

Dá se říci, že veškeré povahové rysy a většina názorů a zálib je nám geneticky dána. Povahové rysy jedinců jsou, oproti vlivu prostředí, opomíjeny.

2.1.1 Studie dvojčat

Studie dvojčat se běžně provádějí při výzkumu dědičných vlivů. Studie dvojčat srovnávají poměry specifických vlastností mezi jednovaječnými a dvojevaječnými dvojčaty. Jednovaječná dvojčata (dále jen „MZ dvojčata“ – monozygotní dvojčata) vykazují největší soulad jejich genetik, který vůbec mohou dvě osoby vykazovat. Dvojevaječná dvojčata (dále jen „DZ dvojčata“ – dizygotní dvojčata) vykazují genetický soulad jako sourozenci, kteří mají stejné rodiče, ale jsou jinak staří. Co se týče toho, jak se rodiče k dvojčatům chovají, tak zde vzniká problém při diferenciaci dopadů vloh a okolí. Studie potvrdily, že se rodiče chovají k MZ dvojčatům podobně, zatímco k DZ dvojčatům se chovají jako ke dvěma různě starým sourozencům.³³

³¹ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 42. ISBN 978-80-7380-521-0.

³² KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, s. 37 – 39. ISBN 978-80-7435-080-1.

³³ MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Portál 2003, s. 23 – 24. ISBN 80-7178-771-X.

Nejstarší studie tohoto druhu byla uskutečněna ve dvacátých letech v Německu. Tato studie poukazovala na velké rozdíly mezi těmito skupinami dvojčat. Zatímco u MZ dvojčat byla až pětikrát větší pravděpodobnost oproti DZ dvojčatům, že pokud bylo jedno z dvojčat odsouzeno za protiprávní jednání, došlo k sankcionování i druhého dvojčete. Vzhledem k tomu, že se tato studie nezabývala souladem dědičných rysů dvojčat, je považována za nerelevantní.

Za relevantní jsou pokládány severoamerické a skandinávské průzkumy dvojčat, k jejichž publikaci docházelo až od šedesátých let. Tyto studie zkoumaly početné populační vzorky. Za podklady, ze kterých tyto studie vychází, byly zvoleny národní rejstříky obyvatelstva a trestů. Tyto studie uvádí například, že:

- *„soulad v protiprávním jednání je mezi MZ dvojčaty dvakrát až třikrát větší, než mezi DZ dvojčaty*
- *MZ dvojčata se častěji dostanou do výkonu trestu odnětí svobody než DZ dvojčata a než lidé, kteří nejsou z dvojčat.“³⁴*

Překvapivý je druhý, výše uvedený, výsledek studií. Ten je možné vyložit si jako paralelní vliv rodinných pout mezi MZ dvojčaty a rodiči a mezi dvojčaty navzájem a dopadu totožných zděděných předpokladů. Jiná studie naopak uvádí, že dopady prostředí mají větší vliv na vznik protiprávního jednání než dědičnost.³⁵

2.1.2 Výsledky adopčních studií

Adopční studie jsou další metodou, která se využívá při výzkumu dědičnosti delikventního chování. Studie probíhá na dětech, které byly v raném věku svěřeny do péče adoptivních rodičů. Dánská studie obsahuje téměř 14,5 tisíce dětí a jejich biologických a náhradních rodin. Studie probíhala jen na synech, dcery měly kriminální zkušenosti jen minimální. V rodinách, kde nedošlo k usvědčení z protiprávního činu ani jednoho z rodičů, ať už adoptivního nebo biologického, záznam v rejstříku trestů mělo 13,5 % synů. V rodinách, ve kterých došlo k usvědčení jednoho z adoptivních rodičů, záznam v rejstříku mělo 14,7 % synů.³⁶ U rodin, kde došlo k usvědčení jednoho z biologických rodičů, procentní poměr synů s kriminálními zkušenostmi stoupl na 20 %.

³⁴ MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Portál 2003, s. 24. ISBN 80-7178-771-X.

³⁵ MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Portál 2003, s. 24. ISBN 80-7178-771-X.

³⁶ MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Portál 2003, s. 25. ISBN 80-7178-771-X.

V rodinách, kde došlo k usvědčení jak adoptivních, tak biologických rodičů procentní poměr stoupl na 24,5 %.³⁷

2.2 Rodina

Rodina ovlivňuje již od zrození dítěte vývoj jeho osobnosti a mravnosti. Dá se považovat za jeden z nejdůležitějších kriminogenních faktorů, jelikož děti jsou v brzkém věku nejvíce citlivé a vnímající jednání rodičů a dalších dospělých členů rodiny. Toto jednání dítě později přebere za své. Jestliže má dítě dobrý vztah s rodinou, tak na ni bere větší ohledy při páchání delikventního chování. Ale jestliže dítě naopak žije v rodině, kde běžně dochází k páchání kriminality, je to prostředí pro dítě rizikové, jelikož toto jednání automaticky napodobuje.

V posledních dekáдах prochází rodina významnými změnami. Dochází k poklesu množství nově uzavřených sňatků, k poklesu porodnosti, narůstá podíl nemanželských dětí a prudce stoupá počet rozvrácených manželství. V současné době se společnost soustředí hlavně na ekonomický úspěch, jedinci pak na úspěch a moc. Rodina se tak často stává překážkou v cestě za úspěchem. Počet dětí, které se narodí mimo manželský svazek, narůstá, mnohdy děti žijí jen s jedním z rodičů. Právě tyto děti se řadí k dětem, které jsou ohroženy sociálními výkyvy, jako je třeba kriminalita. V tomto případě jde nejvíce o osobnost rodiče, se kterým dítě vyrůstá.³⁸

2.3 Škola

Škola je dalším důležitým faktorem v životě dítěte. Dítě začíná chodit do školy kolem šestého roku, dochází do ní minimálně devět let, tedy po dobu povinné školní docházky, a tráví v ní podstatnou část dne. Škola tedy významným způsobem ovlivňuje osobnost dítěte. Dochází k častým interakcím ve vztahu žáka a učitele,³⁹ přičemž se učitel

³⁷ MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Portál 2003, s. 25. ISBN 80-7178-771-X.

³⁸ FIRSOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2014. s. 63 – 64. ISBN 978-80-7380-521-0.

³⁹ FIRSOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2014. s. 95. ISBN 978-80-7380-521-0.

dostává do role nejvýznamnější osoby hned po rodičích.⁴⁰ Dostává se zde také do kontaktu s ostatními žáky, vrstevníky. Vrstevníci se vzájemně ovlivňují až ve starším školním věku. V mladším školním věku má, alespoň co se týče školy, nejvýznamnější roli právě učitel. Dítě, které bývá, až do začátku povinné školní docházky většinu času v rodině, kde má i určitou roli, se najednou setkává s neznámou situací. Pravidla chování, které se doma naučilo, začne využívat v běžném životě.

Období mladšího školního věku je velmi důležité z hlediska vytváření si, pokud možno, kladného vztahu ke škole a ke vzdělání celkově. Učitel zde zastává neopomenutelnou roli a stává se pro dítě nejdůležitější osobou na poli školního prostředí. Jako velmi významný činitel bývá právě učitel vnímán i v situacích, kdy se v rodině nezachází s dítětem správně, nemůže se doma cítit bezpečně, chybí mu respekt a podpora. V těchto situacích je zásadní získání důvěry dítěte. Škola v tomto případě může dítěti pomoci k nápravě situace.⁴¹

Učitel by se měl tedy kromě výuky soustředit i na výchovu. V současné době na samotnou výchovu není moc času, jelikož jsou na učitele kladeny nároky na předávání čím dál více informací žákům. Ve škole jsou žáci hodnoceni, kromě vzájemných vztahů učitelem, hlavně známkami. V souvislosti s tím hodnotí žák i sebe sama. Špatné vzájemné vztahy, ale také špatný prospěch, může vést k tomu, že dítě bude chodit za školu, známky dále ovlivňují i rodinné vztahy žáka.⁴²

2.4 Vrstevníci

Školy jsou místem, kde vznikají přátelství. Děti se už v mladším školním věku začínají shromažďovat do skupin. Tyto skupiny vznikají na základě společných zájmů apod. Tyto skupiny se mohou snadno přeměnit ve skupiny s problémovým chováním.

S nástupem puberty mají děti čím dál větší potřebu ke komunikaci a vzájemnému působení s vrstevníky.⁴³ Touha po interakci s rodiči slábne, pozornost je

⁴⁰ MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Portál 2003, s. 65. ISBN 80-7178-771-X.

⁴¹ FIRSTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2014. s. 95 – 96. ISBN 978-80-7380-521-0.

⁴² MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Portál 2003, s. 67 – 77. ISBN 80-7178-771-X.

⁴³ FIRSTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2014, s. 100 – 101. ISBN 978-80-7380-521-0.

věnována právě vrstevníkům. Dochází k oslabení vlivu rodičů. Náchylnější jsou na toto děti z nefungujících rodin, kde chybí pevnější pouto na rodinu. Co se týče těchto jedinců, je šance na špatný vliv vrstevnických skupin (dále jen „part“) více pravděpodobnější právě z důvodu možnosti jejich společenského selhání. Jedinci, kterým se nedostává uznání a úcty jejich osobnosti v rodině nebo ve škole, často nachází podporu, která je pro ně důležitá pro vytváření jejich sociálního sebeuvědomění, právě v partách, jejichž chování se může vymykat společenským zásadám. V partě dítě získává vyšší sebevědomí a ztrácí pocity méněcennosti. Zde ale také záleží na tom, jak parta jedince přijme.

Dítě může v pozitivně orientované partě, ve které fungují kamarádké vztahy, získat mnoho pozitiv v jeho dalším rozvoji. Party orientované negativně, vyznačující se chováním, které se může vymykat společenským zásadám, pro dítě představují větší riziko. V těchto partách jsou mnohdy vůdci morálně narušení jedinci, kteří všechnu činnost party orientují společensky nežádoucím směrem.⁴⁴

2.5 Média

Ve volném čase se v současné době mládež věnuje hlavně médiím. K médiím se řadí televize, internet, řada sociálních sítí, a počítačové hry. Média výrazným způsobem ovlivňují životy mladistvých, názory a postoje v kladném, ale i negativním slova smyslu.⁴⁵

Je zřejmé, že pokroku v technice zabránit nelze. Z tohoto důvodu se musíme zamyslet, jak lze zabránit nežádoucímu vlivu médií na jedince. Média mají velký vliv na chování a myšlení jedince, zejména mají vliv na děti. V tomto případě je důležitá rodičovská kontrola a rozbor pořadů, které sledují. I nejmenší děti mohou ve svých pořadech sledovat násilí. Děti pak mohou mít tendenci toto chování napodobovat. Proto je důležitá právě kontrola a zpětná vazba, aby byla dětem vysvětlena nevhodnost tohoto chování. Je důležité uvědomit si, že média nedávají pouze vzory násilného chování, ale i různé předlohy životního stylu, které lze mnohdy považovat za škodlivé.⁴⁶ Jde například

⁴⁴ FIRSTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2014, s. 101. ISBN 978-80-7380-521-0.

⁴⁵ FIRSTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2014, s. 109. ISBN 978-80-7380-521-0.

⁴⁶ FIRSTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2014, s. 109 – 110. ISBN 978-80-7380-521-0.

o požívání alkoholu, omamných a psychotropních látek, kouření, gamblerství atd. V souvislosti se zvýšeným sledováním televize se poukazuje na omezený rozvoj fantazie dětí, jejich tvořivosti a verbálních schopností oproti četbě. Dále v souvislosti s výběrem z velkého množství televizních programů a neustálé změně programů dochází k posílení podnětů k hyperaktivnímu a nesoustředěnému myšlení a chování.

Média nelze chápat jen negativně, mnoha způsoby nás média také obohacují v pozitivním slova smyslu. Je zde důležitá kontrola rodičů nad skladbou a obsahem televizních pořadů a internetových stránek, které jejich děti navštěvují a sledují. Může pak docházet k diskuzi, která dětem pomůže odhalovat lži ve filmech. V této souvislosti se hovoří o tzv. mediální výchově, při které se děti učí média využívat ke svému prospěchu.⁴⁷

⁴⁷ FIRSTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2014, s. 111 – 113. ISBN 978-80-7380-521-0.

3 Prevence kriminality

Pojmem prevence se obecně rozumí ochrana před nepříznivými jevy, případně zabránění těmto jevům. Prevence kriminality je záměrné, systematické, koordinované a celistvé působení na příčiny a podmínky, které způsobují kriminalitu a má za cíl jim předcházet. Je to zvláštní oblast využití prevence, kdy je objektem ochrana před kriminalitou, respektive předcházení kriminalitě.

Prevenici lze využívat v jakékoliv oblasti života (například výchova, ochrana zdraví, doprava). Samotné provedení prevence je závislé na poznání příčin vzniku a vývoje stanovených jevů, v jejichž důsledku není žádoucí možnosti prevence nadhodnocovat.⁴⁸

Historie moderní politiky prevence kriminality sahá až do roku 1993, tedy ke vzniku samostatné České republiky. Mezi subjekty preventivní politiky se řadí například orgány činné v trestním řízení, orgány veřejné správy a fyzická a právnické osoby.

Prevence kriminality se řadí k oborům trestní politiky. Slouží k zabránění kriminálního chování a snižování strachu z něj, k čemuž využívá aktivity soukromoprávních, veřejnoprávních a státních činitelů. Nástroji ke snížení kriminality a jejích následků může být omezení příležitostí k páčání kriminality, případně ovlivňování potenciálních pachatelů nebo informovanosti potenciálních obětí.

K objektům prevence kriminality patří kriminogenní faktory, ke kterým lze řadit prostředí, ve kterém se pachatel vyskytuje, příčiny a okolnosti kriminality. K objektům dále patří pachatelé, ať už skuteční či potenciální nebo oběti, taktéž skutečné nebo potenciální.⁴⁹ Cílovými skupinami v prevenci kriminality mládeže mohou být například:

- *„mladiství neprospívající ve škole*
- *mladiství s poruchami chování*
- *týraní a zneužívání mladiství*
- *mladiství z problémových rodin*⁵⁰

⁴⁸ BRUNA, E., BRUNOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 3. aktualizované vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2020. EDUCOpres, s. 126 – 127. ISBN 978-80-7408-211-5.

⁴⁹ Prevence kriminality. *Prevence kriminality*. [online]. [cit. 2023-15-02]. Dostupné z WWW: <https://prevencekriminality.cz/prevence-kriminality/>

⁵⁰ MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Portál 2003, s. 267. ISBN 80-7178-771-X.

- *mladiství z neúplných rodin*⁵¹

Výběr cílové skupiny je důležitý pro výběr vyhovující strategie, pomocí které se bude k prevenci přistupovat. Strategie nemůže být úspěšná bez taktiky a hodnocení práce s určenou skupinou. Nevhodná strategie je zde působení jen na děti z ohrožených skupin tím, že jim budou pouze poskytovány informace. Vůle přijímat poznatky záleží na vztahu dítěte k osobě poskytující tyto poznatky. Pokud je poznatek spojený s reálnou zkušeností dítěte, má na dítě větší vliv.⁵²

3.1 Dělení preventivní politiky

Preventivní politiku dělíme podle cílového objektu a podle obsahu. Dle cílového objektu je rozdělena na primární, sekundární a terciální prevenci. Dle obsahu pak na prevenci sociální, situační a viktimologickou.

3.1.1 Dělení prevence kriminality podle cílového objektu

K objektům primární prevence patří vzdělávací a rekreační aktivity, ale také poradenská činnost. Jejím cílem je ovlivnění široké veřejnosti. Nejdůležitější je zde kladný vliv na děti a mládež a na jejich volnočasové aktivity.

Mezi objekty sekundární prevence se řadí rizikové osoby, u kterých je riziko, že budou mít tendenci k páčání kriminality, nebo se stát její obětí. Nástrojem sekundární prevence je odborná péče v oblasti záškoláctví, závislosti a dalších sociálně patologických jevů.⁵³

Cílem terciální prevence je náprava a znovu začlenění pachatelů do společnosti a tím pádem i předcházení recidivě. Jako nástroje sociální prevence lze chápat například zlepšení uplatnění na trhu práce a poradenství.⁵⁴

⁵¹ MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Portál 2003, s. 267. ISBN 80-7178-771-X.

⁵² MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Portál 2003, s. 268. ISBN 80-7178-771-X.

⁵³ Ministerstvo vnitra České republiky: *Prevence kriminality*. [online]. [cit. 2023-16-02]. Dostupné z WWW: <https://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=21666932&docType=ART&chnum=3>.

⁵⁴ Ministerstvo vnitra České republiky: *Prevence kriminality*. [online]. [cit. 2023-16-02]. Dostupné z WWW: <https://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=21666932&docType=ART&chnum=3>.

3.1.2 Dělení prevence kriminality podle obsahu

Prevence kriminality podle obsahu se dělí na sociální prevenci, situační prevenci, a na prevenci viktimmnosti.

K sociální prevenci patří aktivity, které mají vliv na socializační proces a na aktivity, které jsou orientovány na změnu škodlivých sociologických podmínek, které se dají pokládat za příčiny kriminality.

Předmětem situační prevence je omezení okolností, které může pachatel využít k páčání kriminality. „*Situační prevence staví na zkušenosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností.*“⁵⁵ Úspěch situační prevence záleží na výběru vyhovujícího opatření. K těmto opatřením patří například fyzická a technická ochrana. Za plnění opatření nejsou odpovědné jen obce a policie, ale především společnost.

K prevenci viktimmnosti se řadí také podpora obětí kriminality. Důležité jsou zde plány vhodného chování v případech, že nastanou různé kriminální situace. K nejvíce ohroženým osobám se řadí například děti, starší osoby a osoby zdravotně postižené. Nástroji prevence viktimmnosti jsou například psychologické nebo právní poradenství, které může být poskytováno buď jednotlivě, nebo ve skupině, nebo tréninku sebeobrany. Využívá metody sociální i situační prevence podle míry ohrožení na primární, sekundární a terciální úrovni.⁵⁶ Co se týče primární prevence viktimmnosti, je cílem zvýšení odpovědnosti osob za své činy, dále pak předávání údajů mládeži o příležitostech zabezpečení vlastního bezpečí. U sekundární prevence viktimmnosti zúčastněné instituce pořádají kurzy pro ohrožené osoby. Terciální prevence je zaměřena na uzdravování obětí a jejich školení.⁵⁷

⁵⁵ Prevence kriminality: *Prevence kriminality*. [online]. [cit. 2023-16-02]. Dostupné z WWW: <https://prevencekriminality.cz/prevence-kriminality/>.

⁵⁶ Prevence kriminality: *Prevence kriminality* [online]. [cit. 2023-15-02]. Dostupné z WWW: <https://prevencekriminality.cz/prevence-kriminality/>.

⁵⁷ ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex, 2004, s. 76. ISBN 80-86795-05-5.

3.2 Prevence kriminality mládeže

Důležitou součástí prevence kriminality jsou opatření cílená na mladistvé. Aby byla prevence účinná, je důležité jí nezanedbat a neodkládat jí. Je třeba s ní tedy začít už v útlém věku dítěte, aby se dozvědělo o nebezpečích, která mohou nastat, a aby bylo schopno jejich případnou hrozbu rozeznat a správně na ni reagovat. Za ideální zdroje by se zde dali považovat rodiče, případně škola.⁵⁸

U prevence kriminality mládeže je důležité dbát práv dětí a jejich rodin. Nesmí se postupovat v rozporu se zákony a ústavou. Neopomenutelný vliv pro omezení kriminality mládeže je sociální politika státu. Ta má za cíl působení na vzdělávací systém, zaměstnanost a chod policie a soudů.⁵⁹

3.2.1 Subjekty prevence kriminality mládeže

Organizace prevence kriminality je v České republice třístupňová – úroveň mezirezortní, rezortní a místní.

Mezirezortní úroveň se zaměřuje na pojetí preventivní politiky vlády České republiky.⁶⁰ V roce 1993 došlo k založení Republikového výboru pro prevenci kriminality, což je koordinační a metodický orgán, který byl založen Ministerstvem vnitra. Cílem Republikového výboru je produkce a sjednocení pojetí preventivní politiky vlády a pomoc při jejím uskutečňování ve veřejné správě. Republikový výbor dále vytváří Strategii prevence kriminality pro stanovené období, kterou předkládá vládě. Pravidelně kontroluje, zda jsou plněny cíle, které udává Strategie, vytváří zprávu o kontrole, kterou předá vládě.⁶¹

⁵⁸ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002, s. 118 – 120. ISBN 80-86473-08-2.

⁵⁹ MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Portál 2003, s. 267. ISBN 80-7178-771-X.

⁶⁰ Ministerstvo vnitra České republiky: *Prevence kriminality*. [online]. [cit. 2023-16-03]. Dostupné z WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>.

⁶¹ Ministerstvo vnitra České republiky: *Republikový výbor pro prevenci kriminality*. [online]. [cit. 2023-16-02]. Dostupné z WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/rvppk-republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality.aspx>.

Rezortní úroveň zahrnuje všechny rezorty (ministerstva), kteří se zapojují do prevence kriminality stejným dílem. Ministerstva se dělí podle věcné působnosti, ve které mají i vliv na vznik legislativy.

Poslední úrovní je místní úroveň, která je odpovědná za uskutečňování preventivních opatření měst a obcí. Zde je důležitá spolupráce veřejné správy, bezpečnostních složek a jiných organizací, které působí v daných obcích.⁶²

Dalším neopomenutelným subjektem je rodina, která má na starosti výchovu. Rodinné prostředí určuje rozvoj osobnosti dítěte. V prevenci jsou důležité ty funkce rodiny, které se dají považovat za důležité pro správný vývoj dítěte. K těmto funkcím patří například uspokojování základních potřeb, prostor pro seberealizaci, stanovení základních hodnot a musí být dítěti vzorem.⁶³

Dalším subjektem je škola. Ve školách by měl působit k prevenci sociálně patologických jevů školní metodik prevence, což je pedagog se vzděláním v oblastech pedagogiky (i té speciální), psychologie a sociální patologie.⁶⁴

3.3 Rijádská směrnice

Rijádská směrnice byla vytvořena Organizací spojených národů (dále jen „OSN“) pro účely prevence kriminality mládeže a byla schválena v prosinci 1990. Rijádská směrnice zahrnuje, kromě prevence, což je její primární záměr, také rady a zásady, které se týkají reakce společnosti na delikvenci mládeže.⁶⁵ „Rijádská směrnice se skládá ze sedmi částí, kterými jsou základní principy, vymezení působnosti a obecná prevence. Dále pak proces socializace, sociální politika, legislativa a výkon soudnictví nad mládeží, výzkum a vývoj politik a koordinace.“⁶⁶

⁶² Ministerstvo vnitra České republiky: *Prevence kriminality*. [online]. [cit. 2023-16-03]. Dostupné z WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>.

⁶³ FIRSTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2014, s. 115 – 116. ISBN 978-80-7380-521-0.

⁶⁴ FIRSTOVÁ, J. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2014, s. 146. ISBN 978-80-7380-521-0.

⁶⁵ HUMÁLKOVÁ, J. *Delikventní mládež ve významných mezinárodních dokumentech*. Trestněprávní revue. 2009, 8(12), 365 - 371. ISSN 1213-5313.

⁶⁶ *United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines)*. Adopted and proclaimed by General Assembly resolution 45/112 of 14 December 1990, článek I. odst. 3. [online]. [cit. 2023-17-02]. Dostupné z WWW: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/PreventionOfJuvenileDelinquency.aspx>.

Rijádská směrnice vyzdvihuje tyto principy:

- *„Děti a mladí lidé by měli hrát ve společnosti aktivní roli a být jí partnery, neměli by být vnímáni jako pouhé objekty socializace a kontroly.*
- *Děti by neměly být stíhány za jednání, které není pro společnost výrazně škodlivé a pokud nehrozí nebezpečí pro budoucí život dítěte a nezpůsobuje někomu dalšímu újmu.*
- *Jakékoliv opatření ve vztahu k delikventnímu dítěti by mělo primárně sledovat jeho zájem a mělo by být přijato rychle a ve spravedlivém procesu.*
- *Náležitý zřetel by měl být věnován skutečnosti, že chování dítěte v rozporu se sociálními normami je často pouze součástí procesu dospívání, a u většiny samo s věkem vymizí.*
- *Opatření formální sociální kontroly by měly být užívány pouze v krajním případě.“*⁶⁷

⁶⁷ Liga lidských práv: *Ochrana práv dětí v konfliktu se zákonem v mezinárodněprávních dokumentech*. [online]. [cit. 2023-17-02]. Dostupné z WWW: https://llp.cz/wp-content/uploads/Ochrana_prav_deti_v_konfliktu_se_zakonom_v_mezinarodnepravnich_dokumentech.pdf

4 Předpoklady pro práci s rizikovou mládeží

Práci s rizikovou mládeží se myslí pro tuto kapitolu podpůrná práce a optimálním postojem pracovníka podpůrný postoj. Mladí lidé, se kterými specializovaní pracovníci pracují, se pak nazývají klienti.

4.1 Motivace pracovníka

Riziková mládež rozděluje společnost po celém světě do více táborů. Většina společnosti i médií k ní má spíše negativní postoj, ale najdou se i tací, kteří pro tuto mládež mají pochopení.

U velké části profesionálů v pomáhajících profesích je podle studií výběr tohoto povolání pokusem o kompenzaci staršího nebo aktuálního traumatu. Tyto průzkumy ukázaly, že například jejich rodiče mohli ve své roli selhávat, nebo že se starší sourozenec dopustil trestného činu. Dalším faktorem, který by mohl ovlivnit rozhodnutí pro práci v pomáhajících profesích, se podle průzkumu ukázala určitá osobní nevyrovnanost, profesionálové v pomáhajících profesích se často léčí na psychiatrii, protože se stávají závislími na drogách a alkoholu a mají větší náklonost k sebevražedným sklonům. Takových motivů je ale mnohem více. Například „dědičnost“ této profese, kdy přechází pomocné profese z generace na generaci. Dalším motivačním faktorem může být i věk, kdy se kolem čtyřicítky člověk může vidět ve svých mladších klientech. Přesný motiv ale nelze vymezit, protože jde vždy o jejich směs.

Důležité pro výkon této profese je, jak pracovníkovy motivy ovlivňují jeho chování vůči klientům. Pokud je klientům vyčítáno, že nejsou schopni odhadnout pracovníkovo rozpoložení a utěšit ho, snaží se pracovník svými klienty nahrazovat rodiče, dítě či partnera. Takové jednání může klienty mást a nepříznivě ovlivňovat vztahy mezi nimi a pracovníky. Proto se psychotherapeutický výcvik pro výkon podpůrné profese neobejde bez průzkumu pracovníkovy motivace. U nás zatím není výcvik většinou zaměstnavatelů vyžadován, takže jeho absolvování je dobrovolné.⁶⁸ Nejlepší by ovšem bylo, kdyby k tomuto výcviku docházelo již v průběhu vzdělávání, a aby výcvik

⁶⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, s. 249 – 251. ISBN 80-7178-771-X.

pokračoval i při výkonu povolání. Na výcviku se pracovník nejlépe obeznámí se svými slabinami, takže se snáze zabrání nemístnému chování vůči klientům.⁶⁹

4.2 Pracovníkův postoj ke klientovi

Dotazníkové šetření, které se konalo v osmdesátých letech ve Spojených státech amerických, kde byli dotazováni pracovníci s rizikovou mládeží a vedoucí ze zařízení určených pro takovou mládež, stanovilo charakterní vlastnosti, kterými by měl disponovat pracovník s rizikovou mládeží. Pracovník by měl dle tohoto šetření být:

- *„odpovědný,*
- *přiměřeně sebevědomý,*
- *rozvážně reagující,*
- *otevřený a čestný,*
- *respektující hranice dané jeho autoritou,*
- *udržující si hranici mezi svými problémy a problémy klientů,*
- *dobře komunikující, apod.“⁷⁰*

Za nejhorší charakterní vlastnosti, kterými může pracovník disponovat, stanovili sobeckost, závislost na alkoholu a jiných návykových látkách, agresivitu, různé poruchy osobnosti apod. Tyto vlastnosti je možné aplikovat na dobrého, případně špatného terapeuta nebo například rodiče.

Každý pracovník by měl být schopný odhadnout, zda klienti v daný okamžik musí být usměřováni, pokutováni nebo kdy potřebují dodat sebevědomí. Někdy klient může být i pro pracovníka vzorem ve své otevřenosti a upřímnosti, jelikož s tím dospělí mají většinou problém.⁷¹

⁶⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, s. 251. ISBN 80-7178-771-X.

⁷⁰ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, s.252. ISBN 80-7178-771-X.

⁷¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, s.252 – 253. ISBN 80-7178-771-X.

Projevem nevyhovující práce s rizikovou mládeží je, že dochází pouze k usměrňování mladistvého a je kladen důraz pouze na pravidla. V mnoha výchovných a diagnostických ústavech pracovníci často překračují míry svých pravomocí a snaží se tak regulovat mermomocí chování mladistvých, čím lze efektivně u svěřenců vynutit kázeň. Kvůli tomu vznikne mezi svěřenci a pracovníky překážka, která vede k šikaně slabších jedinců.

Jsou kladeny vysoké nároky na pracovníkovu účast na nápravě. Pracovník se dokáže prosadit pouze u omezeného počtu klientů i v případě, že je jeho motivace vysoká. Z tohoto důvodu jsou kladeny velké nároky na dispozice skupin, které má pracovník v péči. Toto se týká i pracovníků s mládeží na úradech. Kurátoři se mohou starat i o 500 klientů současně. Z tohoto důvodu se kurátor nemůže se svými klienty pravidelně setkávat a tím pádem pozitivně na klienty působit. Pokud se s klienty pracuje ve velkých skupinách, kde není jiný kontakt s vychovatelem podporován, přicházejí klienti o možnost upravovat své životní směřování a tím pádem se spíše podpoří uspokojování potřeb, při kterém nebude brán v potaz následek.

I pokud má klient to štěstí, že je mu pracovník k dispozici, nemusí být vytvoření vztahu jednoduché. Je to z toho důvodu, že převážná část klientů pochází z dysfunkčních rodin. Tito mladiství pak nemají zkušenosti s nezávadným vztahem s dospělým, a proto může být navázání dobrého vztahu, založeného na důvěře, náročné. Klíčovou osobou pro klienta nemusí být nutně jen pracovník, kterému byl svěřen do péče. Přítomnost této osoby v okolí klienta by měla být podporována, nikoli omezována. Jde o osobu, která by měla být z klientových blízkých dospělých osob, kromě partnera či partnerky nebo kamaráda. Ti se dají za důvěryhodné osoby považovat málokdy.

K problémům této profese se dá zařadit i násilnické chování pracovníka vůči klientům. Násilí je důkazem, že se pracovník snaží až moc angažovat na osudu klienta. Méně motivovaní pracovníci potřebují přestávky v setkávání s klienty a podporu týmu profesionálů ze zařízení, ve kterém účinkuje, aby nedocházelo k napodobování chování klientů. K dalším příznakům profesního vyhoření patří například zesměšňování klientů a stereotypní negativní názory na klienty a jejich rodiny.⁷²

⁷² MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, s. 253 - 254. ISBN 80-7178-771-X.

Hodně prospěšní mohou být i proškolení dobrovolníci, kteří musí mít za sebou zkušené pracovníky, kteří je povedou. V opačném případě je riziko, že uváznou na bodě, ze kterého nebudou moci ven, do kterého je může přivést neočekávané a nezvyklé chování klientů.

Tyto požadavky pro chování pracovníků ke klientům by se měly uplatňovat i ve věznicích, kde je sice smyslem trestu odloučení pachatele od společnosti a případná msta za čin, kterého se pachatel dopustil, ale dochází zde i ke změně vlastností v důsledku interakce s dalšími vězni. Negativní změně vlastností by se mělo snažit zabránit všemi možnými způsoby.⁷³

4.3 Práce s klientem jako proces

Skoro každý pracovník s rizikovou mládeží má v počátečních fázích setkávání s klientem potřebu určit jeho sociální diagnózu. Sociální diagnóza je vymezení klientových potřeb a cílů práce s klientem. Diagnostický proces je, dá se říci, nekonečný, jelikož nikdy nebudeme vědět o všech vlivech a v jakých podílech tyto vlivy na klienta působí. Až moc velkým diagnostikováním, při kterém pracovník vytvoří hromadu záznamů o klientovi, vzniká mezi pracovníkem a klientem další překážka. Pracovník tedy místo toho, aby se soustředil na pomoc klientovi, ztrácí čas neustálým shromažďováním údajů o klientovi a jeho okolí. Pracovní plán s klientem by měl být individuální, a to i pokud je klient umístěn do ústavu, kde se současně pracuje se skupinami klientů. Do plánování by se měl aktivně zapojit i klient a měl by být pravidelně kontrolován jeho výkon. Obsahem tohoto plánu by měly být individuálně stanovené cíle a jejich dosahování.

Jako úspěšnou můžeme pomoc definovat tehdy, když se pracovníkův zájem o klientův další osud nevytratí. Může dojít i k vyhledání další vhodné péče. U klienta je pak důkazem úspěšné pomoci snaha o udržování kontaktu s pracovníkem i po skončení programu.⁷⁴

⁷³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, s. 254 – 257. ISBN 80-7178-771-X.

⁷⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, s. 257 – 258. ISBN 80-7178-771-X.

5 Probační a mediační služba

Náplní práce probačních úředníků je dohled nad výkonem trestních nebo výchovných opatření, které byly jedinci uloženy soudem. Nástroji k vykonání této funkce jsou probační programy, dohled probačního úředníka a uložení provedení společensky prospěšných prací. Probační úředníci mohou s pachateli, jejich rodinami i oběťmi spolupracovat již v přípravném řízení. Náplní této spolupráce je mediace, což je řešení sporů mimosoudní cestou, stanovit vhodná výchovná opatření a programy. Výkonu této činnosti může být přihlédnuto při následujícím průběhu řízení.⁷⁵

Dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, se probačním programem rozumí: „*program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným.*“⁷⁶

Soudem pro mládež, respektive státním zástupcem v přípravném řízení, může být rozhodnuto o výkonu probačního programu. Tito určí probačního úředníka, který bude odpovědný za výkon probačního programu, a který po skončení programu podá zprávu o jeho výsledcích.⁷⁷

Probaci je možné definovat dvěma způsoby – širším a užším úhlem pohledu na ni. Co se týče širšího úhlu pohledu, pojem probace je stanoven zákonem číslo 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, jako výkon a organizaci dozoru nad obviněným, respektive obžalovaným nebo odsouzeným. Dalším znakem probace může být dozor nad výkonem alternativních trestů, tedy trestů, kterými nejsou tresty odnětí svobody. Co se týče užšího úhlu pohledu, probaci je možné definovat jen jako probační dohled.⁷⁸ Dohled lze chápat jako pravidelný kontakt probačního úředníka a pachatele na osobní úrovni,

⁷⁵ Probační a mediační služba: *Mladiství a děti. Práce s mládeží*. [online]. [cit. 2023-05-03]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/mladistvi-a-deti/>

⁷⁶ Probační a mediační služba: *Mladiství a děti. Probační programy pro mladistvé*. [online]. [cit. 2023-05-03]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/mladistvi-a-deti/probacni-programy-pro-mladistve/>.

⁷⁷ Probační a mediační služba: *Mladiství a děti. Probační programy pro mladistvé*. [online]. [cit. 2023-05-03]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/mladistvi-a-deti/probacni-programy-pro-mladistve/>.

⁷⁸ TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, S., SCHEINOST, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a prevenci, 2016, s. 9. ISBN 978-80-7338-169-9.

ověřování, zda jsou plněny podmínky, které pachateli stanovil soud, případně zákon.⁷⁹ Pokud má být dohled úspěšný, je třeba pravidelný kontakt, aby byl úředník schopný se s pachatelem důkladně seznámit, a musí být kontrolováno, zda dochází k plnění stanovených podmínek. Tato kontrola je důležitá při rozhodování, zda je pachatel schopný nápravy i bez uložení trestu.

Základní povinnosti, které musí pachatel dodržovat, jsou čtyři:

- *„kooperovat s probačním úředníkem a dodržovat probační plán*
- *setkávat se s probačním úředníkem*
- *informovat probačního úředníka o aspektech svého života – bydliště, zaměstnání, plnění povinností a omezení atd.*
- *vpustit probačního úředníka do svého obydlí.“⁸⁰*

⁷⁹ TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, S., SCHEINOST, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a prevenci, 2016, s. 9. ISBN 978-80-7338-169-9.

⁸⁰ TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, S., SCHEINOST, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a prevenci, 2016, s. 19 – 20. ISBN 978-80-7338-169-9.

6 Empirická část

V empirické části bakalářské práce dominuje vyhodnocení vývoje kriminality v období od počátku 21. století, až do roku 2022, dále pak čtyři řízené polostrukturované rozhovory s osobami, které mají zkušenosti s prací s delikventní mládeží. Tyto složky empirické části mají potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy:

Hypotéza číslo 1: Kriminalita mládeže v České republice stoupá.

Hypotéza číslo 2: Nejčastějšími příčinami kriminality mládeže je negativní vliv vrstevníků a rodin.

Hypotéza číslo 3: S prevencí kriminality je třeba začít v útlém věku formou přednášek a ukázek.

6.1 Vývoj kriminality mládeže v České republice v letech 2000 – 2022

Dle policejních statistik četnost protiprávních skutků spáchaných delikventní mládeží klesá, místy se objeví drobný výkyv, který ale opět následuje klesáním. Přesto, že se může zdát, že mládež na četnosti svého protiprávního jednání přidává, tato skutečnost ji vyvrací.

Tabulka 1: Porovnání kriminality mládeže s celkovou kriminalitou od počátku 21. století

Rok	Celkem v ČR	Z toho mladistvých	Procentní vyjádření podílu mladistvých na celkové kriminalitě
2000	391 469	22 918	5,85
2001	358 577	21 984	6,13
2002	372 341	15 780	4,24
2003	357 740	9 779	2,73
2004	351 629	10 607	3,02
2005	344 060	7 614	2,21
2006	336 446	7 605	2,26
2007	357 391	8 079	2,26
2008	343 799	7 728	2,25
2009	332 829	7 123	2,14
2010	313 387	5 339	1,70
2011	317 177	5 423	1,71
2012	304 528	4 713	1,55

Rok	Celkem v ČR	Z toho mladistvých	Procentní vyjádření podílu mladistvých na celkové kriminalitě
2013	325 366	3 845	1,18
2014	288 660	3 367	1,17
2015	250 603	2 803	1,12
2016	218 162	2 111	0,97
2017	202 303	2 140	1,06
2018	192 405	2 138	1,11
2019	199 221	2 163	1,09
2020	165 525	1 817	1,10
2021	153 233	1 563	1,02
2022	181 991	1 698	0,93

Zdroj: Statistika Policie České republiky z let 2000 – 2022 (vlastní zpracování)

Tabulka 2: Výčet trestných činů spáchaných mladistvými v období 2000 – 2022

	Vraždy	Násilné činy	Mra- vnostní činy	Kráde- že vlou- páním	Kráde- že prosté	Maje- tkové činy	Ostatní krimi- nální činy	Zbýva- jící krimi- nalita	Hospo- dářské činy
2000	5	2 152	371	4 825	10 487	17 288	2 209	537	361
2001	11	2 343	317	4 333	9 904	16 145	2 336	527	315
2002	5	2 144	342	3 630	5 989	10 191	2 247	444	408
2003	5	1 978	310	3 039	4 871	8 404	2 252	396	374
2004	15	1 924	251	2 341	3 552	6 243	1 560	306	323
2005	2	1 149	190	1 722	2 674	4 643	1 197	187	248
2006	4	990	175	1 572	2 333	4 159	1 143	858	280
2007	10	1 082	184	1 472	2 238	3 966	982	1 653	212
2008	6	958	155	1 426	2 163	3 844	1 083	1 535	153
2009	5	969	174	1 412	1 847	3 472	1 193	1 094	221
2010	4	810	166	1 277	1 537	3 033	904	193	233
2011	6	819	185	1 358	1 520	3 083	999	194	147
2012	2	829	198	1 105	1 334	2 605	733	150	198
2013	7	677	216	897	1 002	2 052	659	122	119
2014	3	565	198	710	820	1 702	656	121	125
2015	3	494	243	488	640	1 288	614	93	108
2016	4	466	244	332	595	1 193	635	73	107
2017	7	467	252	384	588	1 298	573	65	144
2018	4	512	319	284	551	1 065	678	70	127

	Vraždy	Násil- né činy	Mra- vnostní činy	Kráde- že vlou- páním	Kráde- že prosté	Maje- tkové činy	Ostatní krimi- nální činy	Zbýva- jící krimi- nalita	Hospo- dářské činy
2019	5	498	340	260	491	1 127	601	76	118
2020	3	442	256	228	508	976	634	70	114
2021	2	458	278	204	384	926	537	63	62
2022	4	431	285	178	360	920	612	62	25

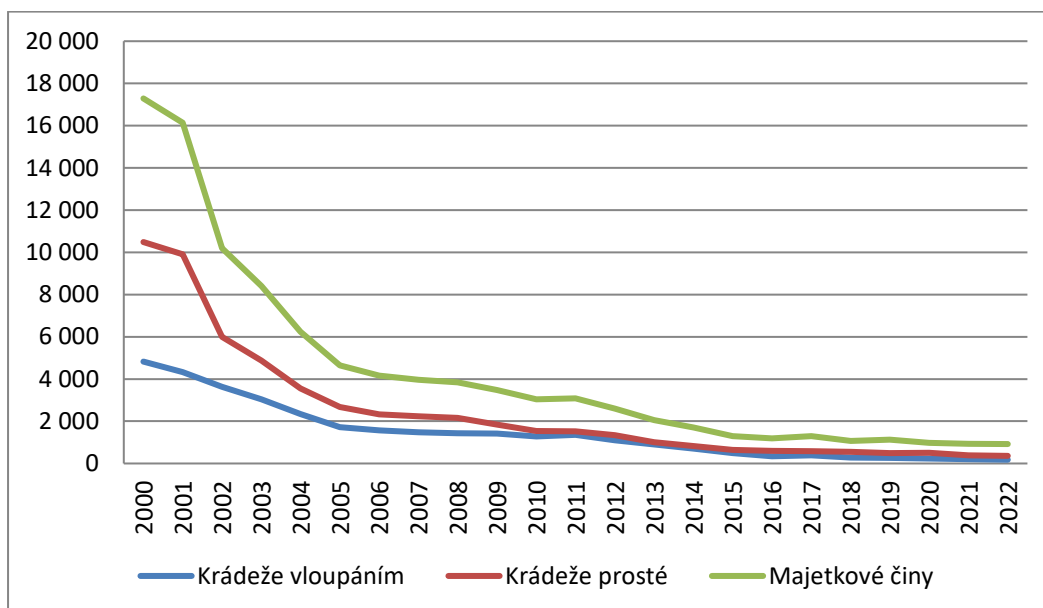
Zdroj: Statistiky Policie České republiky z let 2000 – 2022 (vlastní zpracování)

Z výše uvedených tabulek vyplývá, že dochází k trvalému poklesu kriminality mládeže, ale i celkové kriminality. Většina osob si ale myslí, že kriminalita stoupá. Může to být ovlivněno médii. Média častěji informují o různých trestných činech nejen v tiskovinách, ale i na svých webech nebo sociálních sítích. Je proto složitější se této problematice nějakým způsobem vyhnout.

Příčin, proč dochází ke snižování kriminality mládeže, může být několik. Prvním faktorem může být demografický vývoj. Ve společnosti klesá podíl mladých lidí a obyvatelstvo stárne.⁸¹ Dalším faktorem mohou být legislativní změny, kdy u majetkových trestných činů došlo ke zvýšení hranice škody. Ve sledovaném období došlo ke změnám celkem dvakrát. K prvnímu zvýšení došlo v roce 2002, kdy původní minimální výše škody, která činila 2 000 Kč, byla změněna na 5 000 Kč. V roce 2020 došlo k dalšímu zvýšení minimální škody z původních 5 000 Kč na současných 10 000 Kč. Tedy co původně mohlo být klasifikováno jako trestný čin, se nyní klasifikuje za přešupek. V níže uvedeném grafu je znázorněno porovnání trestných činů krádeží vloupáním, krádeží prostých a majetkových činů v období 2000 – 2022. Vyplývá z něho, že zatímco po změně legislativy v roce 2002 došlo k výraznému poklesu převážně majetkových činů, případně prostých krádeží, změna v roce 2020 tak velký dopad již neměla.

⁸¹ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice, s. 300. ISBN 978-80-7400-732-3.

Graf 1: Porovnání trestných činů krádeží vloupáním, krádeží prostých a majetkových činů v období 2000 – 2022

Zdroj: Statistiky Policie České republiky z let 2000 – 2022 (vlastní zpracování)

Další příčinou poklesu delikvence mládeže může být rozvoj informačních a komunikačních technologií. Mladiství tráví čím dál více času na internetu a sociálních sítích, které využívají i jako odreagování jejich emocí, včetně agresivity. Internet se dá tedy chápat jako nový způsob trávení volného času, který je z části kontrolován rodiči. Změny ve způsobu trávení volného času se projevují například časem stráveným u televizi, případně u počítače, s mobilními telefony a tablety. Na formě trávení volného času mohou mít podíl i rodiče, kteří se bojí pouštět své děti ven vzhledem ke zvýšenému počtu informací z médií o obtěžování dětí atp.

6.2 Polostrukturované rozhovory

První rozhovor proběhl s panem Markem K., který v letech 2010 – 2018 pracoval jako Kurátor pro děti a mládež na Úřadu městského obvodu v Plzni, v odboru sociálních služeb a matriky. Tento rozhovor byl proveden při osobním setkání a byl nahráván na diktafon a autorka po opětovném poslechu vytvořila opis tohoto rozhovoru. Rozhovor měl pevně stanovené otázky, ale v průběhu konverzace některé otázky přibyly.

1. Na jaké pozici pracujete a jak dlouho?

„V letech 2010 až 2018 jsem pracoval jako kurátor. Ted' pracuji v Ledovci v centru duševního zdraví jako sociální pracovník.“

2. Co bylo náplní Vaší práce?

„Práce kurátora byla o hašení požárů, protože jsme se o těch věcech dozvídali, až když už se stali. A když už se stali, tak tam byla práce s probační službou, policií, se soudy, spolupráce s výchovnými ústavy, dětskými domovy, a hlavně se školami.“

3. A pak i nějaká prevence, aby se to neopakovalo?

„Ta byla v rámci pohovorů, ale s minimální úspěšností.“

4. Jaké si myslíte, že jsou příčiny kriminality mládeže?

„Asi že si děti nebo ti dospívající myslí, že mají nárok na všechno, co vidí kolem sebe. Pak benevolence rodičů, kteří jsou schopni tolerovat spoustu věcí. Pak je tam určitě nerespekt vůči autoritám. Já jsem vždycky říkal, že jsem nezažil více rozmazlených dětí než v sociálně slabých rodinách. Protože ty děti jsou zvyklý mít všechno, jak jim ti rodiče prostě dopřejí de facto, co jim na očích vidí. Nebo ne rozmazlených, ale bezhraničních. Já vím, že to bude znít blbě, ale oni jak jsou zvyklí jejich rodiče a jejich rodiče to byli zvyklí dělat, tak prostě oni si na těch úřadech byli zvyklí vydupat spoustu věcí a dopřávají to i těm dětem. Oni nemají vůbec přehled o hodnotě peněz nebo tak. Já jsem se kolikrát setkával v té kurátořině prostě s tím, že jsem se zeptal: „Proč jsi ukradl ten tablet?“ a odpověď byla: „Protože se mi líbil“. Tak jsem se zeptal, jestli nevěděl, že se to nesmí? Odpověď byla: „Jako věděl, ale prostě já chci mít to, co mají ostatní“. Co by se týkalo třeba těch lépe situovaných rodin, tak nejčastější příčinou je nuda nebo pocit sounáležitosti třeba co se týkalo prostě nějakých odhalených fotek. Mně nad tím zůstával rozum stát, omlouvám se za ty výrazy, ale prostě kluk ve třídě poslal holce zprávu: „Pošli kozy“ a ona je poslala. Absolutně o tom nepřemýšlela a pak se strašně divila, i když se o tom všude mluvilo, že najednou ty fotky má celá škola. Chápu, že děti na základní škole, obzvláště na tom druhém stupni, mají učitele hned po rodičích za druhého největšího nepřítele. Mohli jim to tam říkat horem dolem, mohly tam být různé preventivní programy, ale přesto do toho ty děti šly. To samý bylo s drogami, kdy to ty děti braly jako nějaký společenský normál.“

5. Myslíte si, že je prevence kriminality důležitá?

„Určitě je, ale otázkou je, jak moc je důležitá, protože není měřitelná. Teď například děláme preventivní programy, co se týče péče o duševní zdraví, a setkávám se s dvěma polohami. Třeba když chodíme na učňáky, tak tam toho o duševním zdraví nejde

moc mluvit, protože tam to tolik neřeší. Pak je druhá poloha, a to jsou různá gymnázia nebo umělecké školy, kde mi přijde, že jsou hodně přecitlivělí. A nějaký ten střed se potom těžko hledá. To je stejné i u té prevence kriminality. Ty děti mají strašně informaci, ale prostě si myslí, že se jich to netýká.“

6. Kdy si myslíte, že by se mělo s prevencí kriminality začínat?

„To nevím, ale myslím si, že to není jen o té prevenci kriminality, ale o nějakých hodnotových systémech. Těm dětem a dospívajícím se těžko vysvětlí, že když něco chci, tak si na to musím ušetřit, nebo jít na brigádu a vydělat si na to. Já jsem se právě často setkával s tím, že ty lidi chtěli ty věci teď hned. Samozřejmě je dobré jim říkat: „nekrad'te, neberte drogy“ a další věci, ale ruku v ruce by s tím mělo jít i utváření hodnot. A to, když ti rodiče nemají, tak děti mohou dostat ve škole jakoukoliv nalejvárnou, ale prostě doma, když to vidí, tak je to zbytečné. Nebo když jsou to lépe situované rodiny a nemají z rodiny ten základ, že když chce například nový telefon, tak že si sám zaplatí půlku a druhou půlku mu rodiče přispějí, nebo že mu ho koupí, ale bude třeba měsíc sekat zahradu. Tohle jsem málokdy viděl.“

7. Jaké druhy prevence by se podle Vás měly uplatňovat?

„Ty, jak jsem teď uvedl. Odstrašování nezabralo a rozmlouvání nevím, jestli zabírá.“

8. Jaký máte názor na vývoj kriminality mládeže od počátku 21. století? Klesá nebo stoupá četnost protiprávního jednání mladistvých?

„Já, co si pamatuji, co jsem dělal ve své absolventské a bakalářské práci, tak k mému překvapení ta kriminalita klesala. Ten vrchol byl někdy asi 2010 nebo 2012, pak to mělo sestupnou tendenci, ale zase narůstaly ty vážnější trestné činy jako loupeže, pohlavní zneužívání, i když tam to bylo vždycky na hraně. Ale vím, že byl velký nárůst loupeží a drogové problematiky. I co jsem se bavil s kolegyněmi, které tu kurátorku dělaly děle, tak prostě říkaly, že dřív to byly krádeže čokolád nebo takových věcí a já, když už jsem dělal kurátora, tak jsme řešili nejvíce asi ty loupeže a šíření dětské pornografie.“

9. Myslíte si, že věková hranice trestní odpovědnosti je dostačující? Proč ano/ne?

„Je, protože ty 14leté, kolikrát ani 15leté děti nejsou schopni dohlédnout těch důsledků.“

10. Jaké jsou podle Vás předpoklady pro práci s rizikovou mládeží?

„Ze zákona musí být vzdělání. Myslím si, že by měl mít člověk dokončený 300hodinový psychoterapeutický výcvik, aby si osahal sám v sobě různá místa, která ho můžou rozhodit a je to i dobré pro tu práci s tou mládeží. Určitě by se hodilo i nějaké psychologické minimum, aby věděl, jak s těmi lidmi jednat a aby sám dokázal klidnit své emoce. Ten pracovník s mládeží může být jak na úřadě, kde mám já tu největší zkušenost, tam si myslím, že je nutná znalost trestního zákoníku, zákona o soudnictví ve věcech mládeže, zákona o OSPOD a podobně. Ale co se týká nízkoprahových center a vůbec neziskových organizací, které pracují s dětmi, tam si myslím, že tyto znalosti určitě být nemusí, ale na tom psychoterapeutickém výcviku si trvám u všech. Sám ho mám a myslím, že to byla největší deviza, když jsem dělal tu práci.“

11. S jakými delikty jste se nejčastěji setkával?

„Já měl hodně těch loupeží, šíření pornografie, měl jsem tam tři lidi s pokusem o vraždu a jednou jsem jel navštívit tady do věznice na Borech, to nebyl můj případ, ale to byl případ z Ostravy, kde mě požádali o součinnost, tak tady seděl 19letý kluk, který dostal ještě jako mladistvý osm let za vraždu. Ale úplně nejvíc se řešilo záškoláctví. Prostě děti na základce mají povinnou školní docházku a prostě rodiče je nebyli schopni donutit, aby šly do školy, takže se řešilo záškoláctví. Na střední, kde už není povinná školní docházka, tak tam se to už tolik neřešilo, tam akorát třeba občas výchovný poradce, učitel nebo ředitelka požádala, zda bychom s ním mohli promluvit.“

12. Docházelo k nějakým nápravám tohoto pro společnost škodlivého jednání?

„Za těch osm let, co jsem dělal kurátora, tak vím o dvou zdárných případech. Jednou to byl kluk z elitního gymnázia tady v Plzni, který chodil za školu, ale byl vážně inteligentní a kvůli panu řediteli ho vyloučili ze školy a asi před měsícem jsem potkal jeho tátu, a co jsme si povídali, tak teď dělá špičkového vývojáře softwarů v Německu. Pak jsem měl kluka, který byl fakt zmetek, a my mu v 15 zařídili, že mohl bydlet na intru

a pomáhali jsme mu vyběhat sociální dávky a dneska dělá mistra směny ve Škodovce. Na druhou stranu ale vím o spoustě lidech, co jsou teď ve vězení.“

Další rozhovor byl s paní Šárkou P. Tento rozhovor proběhl online prostřednictvím e-mailu.

1. Na jaké pozici jste u Policie České republiky začínala?

„Začínala jsem na pozici nadstrážmistr na obvodním oddělení.“

2. Jak dlouho u policie pracujete?

„U policie pracuji už 15 let.“

3. Na jaké pozici se nyní nacházíte a jak dlouho?

„Nyní pracuji u Služby kriminální policie a vyšetřování na Plzni severu, kde jsem 2 roky.“

4. Co je náplní Vaší práce?

„Vyšetřuji majetkovou a drogovou trestnou činnost spáchanou v našem okrese.“

5. Jaké jsou předpoklady pro výkon této pozice?

„Určitě to bude psychická zdatnost, znalost trestního zákona a trestního řízení, znalost systémů policie a schopnost práce s důvěrnými informacemi.“

6. Jaké si myslíte, že jsou příčiny kriminality mládeže?

„Myslím si, že to bude nedostatečné rodinné zázemí, kdy se rodiče nevěnují svým dětem tak, jak by měli, nebo sami páchají trestnou činnost. Pak také vliv kamarádů. Prostě se chytne špatné party a touha patřit k těmto lidem a jejich špatný vliv ho přemůže.“

7. Myslíte si, že je prevence kriminality důležitá?

„Určitě ano, hlavně u dětí. Děti jsou více „tvárné“ než dospělí.“

8. Kdy si myslíte, že by se mělo s prevencí kriminality začínat?

„S prevencí kriminality by se mělo začínat v osmi až deseti letech.“

9. Jaké formy prevence by se podle Vás měly uplatňovat?

„Forma škola hrou hlavně na základních školách. Měli by se dělat různé workshopy, pořádat se jednoduché přednášky. S přednáškami se setkáváme nejen na základních školách, ale i na středních. Tam se jedná hlavně o prevenci drogové kriminality, případně přijde někdo z kolegů z dopravní policie.“

10. Jaký máte názor na vývoj kriminality mládeže od počátku 21. století?

Klesá nebo stoupá četnost protiprávního jednání mladistvých?

„Dle mého názoru jednoznačně stoupá, mládež je málo vytížená, bez povinností. Mají více času na různé „lumpárny“, které mohou přerůst v něco závažnějšího.“

11. Myslíte si, že je věková hranice trestní odpovědnosti dostačující? Proč ano/ne?

„Není, dítě je schopno rozeznat mnohem dříve, jestli dělá či nedělá něco špatného.“

12. Pokud ne, jakým směrem by se měla upravit? Měla by být snížena nebo zvýšena?

„Jednoznačně snížena, neboť i mladší děti si již uvědomují, co udělaly či neudělaly špatného.“

13. Jaké jsou podle Vás předpoklady pro práci s rizikovou mládeží?

„Práce s rizikovou mládeží je psychicky náročná, takže určitě je potřeba vyšší míra empatie, porozumění a trpělivosti.“

Třetí rozhovor proběhl s panem Vladimírem S. Tento rozhovor, stejně jako předchozí rozhovor, proběhl prostřednictvím e-mailu.

1. Na jaké pozici jste u Policie České republiky začínal?

„Začínal jsem jako operativce u Služby kriminální policie a vyšetřování v Plzni.“

2. Jak dlouho u policie pracujete?

„U policie pracuji již 13 let.“

3. Na jaké pozici se nyní nacházíte a jak dlouho?

„Stále pracuji na pozici operativce u Služby kriminální policie a vyšetřování v Plzni na městě, již 13 let, jak jsem uvedl výše“

4. Co je náplní Vaší práce?

„Vyšetřuji drogovou trestnou činnost, která je páchána v naší územní působnosti.“

5. Jaké jsou předpoklady pro výkon této pozice?

„Důležitá je určitě znalost práva a operativních činností, psychická odolnost, ta je také hodně důležitá.“

6. Jaké si myslíte, že jsou příčiny kriminality mládeže?

„Podle mě je to benevolence rodičů. Nechávací dětem moc volnou ruku, všechno jim projde, jsou zvyklí dostat všechno, co chtějí.“

7. Myslíte si, že je prevence kriminality důležitá?

„Rozhodně ano, bez ní by byla páchaná kriminalita ještě častěji.“

8. Kdy si myslíte, že by se mělo s prevencí kriminality začínat?

„Mělo by se s ní začínat od základní školy, děti jsou učenlivější a nějaká „touha“ po projevech ve stylu škodlivého chování se může zarazit v zárodku.“

9. Jaké formy prevence by se podle Vás měly uplatňovat?

„Myslím si, že by se měla prevence uplatňovat ve formě přednášek a ukázek, aby děti viděly následky, které mohou nastat.“

10. Jaký máte názor na vývoj kriminality mládeže od počátku 21. století? Klesá nebo stoupá četnost protiprávního jednání mladistvých?

„Stoupá, s rozvojem sociálních sítí a snadným přístupem k internetu, kde děti můžou najít prakticky cokoli, nebo se zalíbit partě kamarádů, případně jedince opačného pohlaví.“

11. Myslíte si, že je věková hranice trestní odpovědnosti dostačující? Proč ano/ne?

„Ano, v tomto věku si již děti plně uvědomují, co mohou a co ne. Dle mého je tedy dostačující.“

12. Jaké jsou podle Vás předpoklady pro práci s rizikovou mládeží?

„Psychická odolnost, je to psychicky náročná, ne moc vděčná práce. Pak určitě jistá míra empatie k dětem.“

Čtvrtý, poslední rozhovor proběhl s paní Petrou L. I tento rozhovor, stejně jako dva předchozí rozhovory, proběhl prostřednictvím e-mailu.

1. Na jaké pozici jste u Policie České republiky začínala?

„Začínala jsem na hlídkové službě na obvodním oddělení, později jako okrskářka, zpracovatelka a od roku 2011 jsem nastoupila na 1. oddělení obecné kriminality jako operativec.“

2. Jak dlouho u policie pracujete?

„U policie pracuji od října 2008, takže už téměř 14 a půl roku.“

3. Na jaké pozici se nyní nacházíte a jak dlouho?

„Pracuji jako komisař na 1. oddělení obecné kriminality zabývající se odhalováním mravnostních trestných činů a deliktů. Od roku 2011 do 2013, poté jsem nastoupila na mateřskou dovolenou, od roku 2016 do 2019 jsem se zabývala problematikou toxik, necelý rok majetkovou trestnou činností a od roku 2020 do současné doby opět mravnostní kriminalitou.“

4. Co je náplní Vaší práce?

„Odhalování mravnostních trestných činů, pátrání po pachatelích, vyhledávání a shromažďování důkazů, využívání operativně pátracích prostředků – sledování osob a věcí, odposlechy, využití agenta.“

5. Jaké jsou předpoklady pro výkon této pozice?

„Fyzická i psychická zdatnost, časová flexibilita, znalost trestního řádu, logické uvažování a schopnost pracovat v týmu.“

6. Jaké si myslíte, že jsou příčiny kriminality mládeže?

„Rozhodně výchova a prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, vliv celé rodiny nebo jiných osob, které se na výchově dítěte podílejí. V poslední době jsou velkou příčinou sociální sítě, technika a snadná dostupnost všech návykových látek.“

7. Myslíte si, že je prevence kriminality důležitá?

„Ano, ale domnívám se, že by se nemělo nic přehánět. Občas to má na děti totiž opačný efekt a přehnaná pozornost a péče o ně, jim nedává možnost samostatného rozvoje a rozhodování se.“

8. Kdy si myslíte, že by se mělo s prevencí kriminality začínat?

„Od útlého věku dítěte, domnívám se, že největší prevencí je právě vhodná výchova a sociální zázemí.“

9. Jaké formy prevence by se podle Vás měly uplatňovat?

„Výchovné a volnočasové aktivity, sociální integrace a systém včasné intervence.“

10. Jaký máte názor na vývoj kriminality mládeže od počátku 21. století? Klesá nebo stoupá četnost protiprávního jednání mladistvých?

„Kriminalita mladistvých určitě stoupá. Domnívám se, že na vině je vliv celého okolí a společnosti, ve které se dítě pohybuje a vyrůstá.“

11. Myslíte si, že je věková hranice trestní odpovědnosti dostačující? Proč ano/ne?

„Věkovou hranici trestní odpovědnosti bych neměnila, dle mého názoru je dostačující. Osoby mladší 15 let si často v tomto věku neuvědomují důsledky svého chování, v danou chvíli často ani nevědí, že se dopouštějí nějaké trestné činnosti a necítí se být za své chování odpovědné.“

12. Jaké jsou podle Vás předpoklady pro práci s rizikovou mládeží?

„Mít kontakt na dobrého psychologa nebo psychiatra 😊. Práce s mládeží je pro nás kriminalisty často velmi psychicky náročná, takže zásadním předpokladem je určitě psychická odolnost, empatie, komunikační schopnosti a neustálé sebevzdělání v oblasti kyberprostoru.“

6.3 Vyhodnocení rozhovorů

V empirické části této bakalářské práce jsou prezentovány čtyři rozhovory s lidmi z oboru kriminality mládeže. První rozhovor proběhl osobně s bývalým kurátorem z odboru sociálních služeb a matriky Úřadu městského obvodu v Plzni. Zbývající tři dotazující odpověděli formou e-mailu. Jednalo se o zkušené kriminalisty, kteří přicházejí do styku právě s delikventní mládeží.

Na otázku, co si myslí, že je příčinami kriminality mládeže. Všichni z dotazujících se shodli na tom, že největšími příčinami je rodina a její výchova, ať už jde o benevolentnosti rodičů, nevěnování se dětem, nebo že je špatným příkladem dětem, kdy rodiče sami páchají trestnou činností. Další příčinou, na které se shodli, jsou kamarádi. Vrstevníci se ovlivňují navzájem nejvíce asi na druhém stupni základní školy. Jedinec, který chce zapadat do nějaké party, bývá schopný pro uznání udělat cokoliv. Autorka souzní s názory, že nejčastějšími příčinami mohou být přátelé a rodina.

Na otázku prevence dotazující odpověděli také shodně, tedy že je určitě důležitá, ale jen v určité míře. Mladí si mohou často myslet, že se jich toto téma netýká, že jim se nic, v podobě delikventního jednání, nemůže stát. Další názor je, že by se to s prevencí nemělo přehánět z hlediska osobního rozvoje. I s těmito názory autorka souzní, prevence je důležitá snad ve všech aspektech života, i například co se týče zdraví a dopravy.

S prevencí kriminality by se mělo dle dotazujících začít ještě na základní škole, kdy jsou děti učenlivé. Byl zde ale i takový pohled, že mnohdy prevence nestačí, když jedinec nemá správně nastavené určité hodnoty. Například, že když po něčem toužíme, musíme si na to vydělat nebo našetřit. Tyto hodnoty u některých jedinců chybí a tu věc, po které touží, ukradnou. Autorka souzní s oběma názory. Je určitě nutné s prevencí začínat již ve školním věku, ale mnohdy ani sebelepší prevence nepomůže, když nejsou správně nastaveny hodnoty.

U otázky na vývoj kriminality od počátku 21. století se již názory rozcházejí. Zatímco kriminalisté zastávají názor, že kriminalita stoupá, pan Marek řekl správně, že kriminalita klesá. Autorka se domnívá, že rozdílné názory jsou dány profesí, a tím i jinou četností setkávání s delikventní mládeží, neboť kriminalita mládeže i v samotném Plzeňském kraji, až na pár výjimek, klesala. Dále názor, že kriminalita stoupá, může být ovlivněn tím, že v roce 2022 byla vyšší, než kriminalita v roce 2021.

Hranice trestní odpovědnosti je podle většiny dostačující. Je zde ale i názor, že by měla být snížena, jelikož si mladistvý uvědomují následky svých činů již dříve. Autorka chápe oba pohledy, nicméně je to téma, na které by se dala vést rozsáhlá diskuze. Na toto téma se dá pohlížet z několika úhlů.

Pro práci s rizikovou mládeží je důležitá empatie a psychická odolnost, neboť je to psychicky velmi náročná práce. Pro práci s mládeží na úrovni kurátora je podle pana Marka důležitý též psychoterapeutický výcvik. Autorka s těmito názory souzní, je to určitě velmi psychicky náročná práce, a proto je důležité umět pracovat se svými pocity a dokázat se odprostit od osudů pachatelů i obětí.

Závěr

Pro svoji bakalářskou práci jsem si zvolila téma kriminalita mládeže hlavně z toho důvodu, že je toto téma ve společnosti stále více a více probírané. Což je způsobeno tím, že jsou tyto případy více medializovány, než jak tomu bylo dříve.

Kriminalita mládeže se týká nás všech, celé naší společnosti. Tento jev úplně nevymizí, ale dá se alespoň minimalizovat s pomocí preventivních programů. S prevencí by se mělo začít co nejdříve, ideálně už v mateřských školách, nebo na počátku povinné školní docházky, v tomto období jsou děti nejvíce učenlivé.

Bakalářská práce byla rozčleněna do dvou částí a do celkově sedmi kapitol. V první kapitole byly vymezeny základní pojmy, jako je kriminologie, kriminalita, mládež a kriminalita mládeže.

Ve druhé kapitole jsem se zabývala některými příčinami kriminality mládeže. Příčin je ale mnoho, proto jsem zde vyzdvihla pár nejdůležitějších, alespoň podle mého názoru. Zařadila jsem sem určitě rodinu, protože v rodině vyrůstáme od narození a tím pádem okoukáme vzorce chování ostatních členů rodiny. K rodině patří i dědičnost. V podstatě všechny charakterní vlastnosti, i většina lidských postojů, ale i zájmů je dědičná. Další příčinou může být škola, hlavně tedy chování pedagogických pracovníků. Následují jednoznačně vrstevníci, protože každý člověk od určitého věku začne vyhledávat spíše společnost vrstevníků než rodičů. Poté záleží na tom, jaké si najde kamarády, jestli se „nechytí špatné party“. Další výraznou příčinou jsou určitě média. V dnešním světě internetu a sociálních sítí je přístupné v podstatě cokoliv a komukoliv. Mladí lidé tak snadno najdou například různá videa, kde dochází k projevům agrese vůči jiným lidem. K médiím můžeme jednoznačně přiřadit i hry. Některé bývají neškodné, ale jiné mohou vyvolávat v lidech agresi. Například když se jim nedaří stále splnit určitou úroveň nebo se jedná o hry, kde je hlavním cílem někoho zabít.

Třetí kapitola nesla název prevence kriminality. Dozvěděli jsme se, že historie moderní prevence kriminality sahá až ke vzniku samostatné České republiky, tedy do roku 1993, a že subjekty preventivní politiky jsou kromě orgánů činných v trestním řízení i další instituce, fyzické i právnické osoby.

Ve čtvrté kapitole jsem se zaměřila na předpoklady k práci s rizikovou mládeží, co bývá motivací k této práci, jaký by měl mít pracovník postoj ke klientovi, či jaký postoj by naopak mít neměl a jak by práce s klientem měla probíhat. Tato kapitola mě zaujala asi nejvíce ze všech, dozvěděla jsem se v ní spousty nových a zajímavých informací a usoudila, že tato práce musí být skutečně psychicky náročná. Nejen z důvodu, že pracujete s lidmi, kteří spáchali nebo páchají opakovaně něco špatného, ale dozvíte se i jejich životní příběhy, co je k jednání vedlo, jaké mohli mít těžké dětství. Náročné je určitě i to, že vy tomu člověku chcete pomoci vést lepší, spořádanější život, ale on si Vás třeba ani nechce pustit k tělu, nechce tu pomoc, dokonce si může myslet, že mu chcete nějakým způsobem ublížit.

V páté kapitole jsem krátce popsala činnost probační a mediační služby v České republice. Probační pracovníci v podstatě zajišťují provedení soudem uložených trestních a výchovných opatření, zejména prostřednictvím dohledu probačního pracovníka, probačního programu a ukládanou povinností výkonu společensky prospěšných prací.

Empirická část byla rozdělena do dvou částí. První část pojednávala o vývoji kriminality mládeže v České republice v letech 2000 – 2022. Po prozkoumání policejních statistik za toto období mohu říci, že kriminalita mládeže, až na pár odchylek klesá. Tato kapitola vedla k vyvrácení hypotézy o vývoji kriminality mládeže ve 21. století. V druhé části se vyskytují čtyři polostrukturované rozhovory s osobami se zkušenostmi z oblasti kriminality mládeže. Tato část pomohla k objasnění odpovědí na zbývající hypotézy.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BRUNA, E., BRUNOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 3. aktualizované vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2020. EDUCOpress. 168 s. ISBN 978-80-7408-211-5.
2. FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 215 s. ISBN 978-80-7380-521-0.
3. GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 588 s. ISBN 978-80-7598-554-5.
4. HUMÁLKOVÁ, J. *Delikventní mládež ve významných mezinárodních dokumentech*. *Trestněprávní revue*. 2009, 8(12), 365 - 371. ISSN 1213-5313.
5. KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1.
6. MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. Praha: Computer Press, 2002. 106 str. ISBN 80-7226-419-2.
7. MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Portál 2003. 340 s. ISBN 80-7178-771-X.
8. MORAVCOVÁ, E., PODANÁ, Z., BURIÁNEK, J. a kol. *Delikvence mládeže – Trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. 231 s. ISBN 978-80-7387-860-3.
9. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. 527 s. ISBN 978-80-7357-409-3.
10. PODANÁ, Z., BURIÁNEK, J. *Česká mládež v perspektivě delikvence*. Praha: Filozofická fakulta UK v Praze, 2007. 78 str. ISBN 978-80-86284-68-2.
11. PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
12. SCHEINOST, M. a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2020. 238 s. ISBN 978-80-7338-187-5.
13. SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019.

14. TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, S., SCHEINOST, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a prevenci, 2016. 180 s. ISBN 978-80-7338-169-9.
15. VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. 616 s. ISBN 978-80-7400-732-3.
16. ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002. 231 s. ISBN 80-86473-08-2.
17. ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex, 2004. 146 s. ISBN 80-86795-05-5.

Elektronické zdroje

1. Liga lidských práv: *Ochrana práv dětí v konfliktu se zákonem v mezinárodněprávních dokumentech*. [online]. [cit. 2023-17-02]. Dostupné z WWW: https://llp.cz/wp-content/uploads/Ochrana_prav_deti_v_konfliktu_se_zakonom_v_mezinarodnepravnich_dokumentech.pdf
2. Ministerstvo vnitra České republiky: *Prevence kriminality*. [online]. [cit. 2023-16-03]. Dostupné z WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>.
3. Ministerstvo vnitra České republiky: *Republikový výbor pro prevenci kriminality*. [online]. [cit. 2023-15-02]. Dostupné z WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/rvppk-republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality.aspx>.
4. Prevence kriminality: *Prevence kriminality*. [online]. [cit. 2023-15-02]. Dostupné z WWW: <https://prevencekriminality.cz/prevence-kriminality/>
5. Probační a mediační služba: *Mladiství a děti. Práce s mládeží*. [online]. [cit. 2023-05-03]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/mladistvi-a-deti/>
6. Probační a mediační služba: *Mladiství a děti. Probační programy pro mladistvé*. [online]. [cit. 2023-05-03]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/mladistvi-a-deti/probacni-programy-pro-mladistve/>
7. Sociální encyklopedie: *Kriminalita*. [online]. Sociologický ústav AV ČR [cit. 2023-16-02]. Dostupné z WWW: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kriminalita>.
8. Sociologická encyklopedie: *Mládež (MSgS)* [online]. Sociologický ústav AV ČR [cit. 2023-16-03]. Dostupné z WWW: [https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Ml%C3%A1de%C5%BE_\(MSgS\)](https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Ml%C3%A1de%C5%BE_(MSgS)).

Legislativní dokumenty

1. ČESKÁ REPUBLIKA. § 2 písm. d) *zákona č. 218 ze dne 25. června 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů*. In: Sbíрка zákonů. Praha: Sagit, 2012, částka 909. 560 s. ISBN 978-80-7208-932-1

2. *United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines)*. Adopted and proclaimed by General Assembly resolution 45/112 of 14 December 1990, článek I. odst. 3. [online]. [cit. 2022-17-2].

Dostupné z WWW:

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/PreventionOfJuvenileDelinquency.aspx>

Seznam zkratk

DZ	Dizygotní (dvojvaječná) dvojčata
MZ	Monozygotní (jednovaječná) dvojčata
OSN	Organizace spojených národů
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1: Porovnání kriminality mládeže s celkovou kriminalitou od počátku 21. století.

Tabulka 2: Výčet trestných činů spáchaných mladistvými v období 2000 – 2022.

Graf 1: Porovnání trestných činů krádeží vloupáním, krádeží prostých a majetkových činů v období 2000 – 2022.